

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО, КРИМІНОЛОГІЯ

УДК 343.7

А. С. Вербієць

*здобувач наукової лабораторії з проблем досудового розслідування
Національної академії внутрішніх справ*

ЛЕГАЛІЗАЦІЯ БУРШТИНУ – КРОК ВПЕРЕД, ДВА НАЗАД

Актуальність теми. В остання декілька років питання незаконного видобутку та реалізації бурштину із регіональної проблеми українського полісся, яке розташоване на території Волинської, Рівненської та Житомирської областей переросло в загальнодержавну правову, соціально та економічну проблему, що привертає до уваги все українське суспільство та яке вимагає шляхи її вирішення. Сутність зазначеної проблеми полягає у тому що питання незаконного видобутку та реалізації бурштину на даний час вийшло із під контролю місцевої влади та правоохоронців завдання яких є запобігання та протидія незаконному видобутку та реалізації бурштину-сирцю.

Стан наукової розробки. Питання правового урегулювання видобутку бурштину-сирцю досліджено такими вченими як В. Баранова, А. Вдовиченко, В. Галунько, Р. Граб, О. Гулак, П. Єрмаков, О. Сурілова, О. Ремезова тощо.

Виклад основного матеріалу. Законодавче забезпечення, тобто регулювання суспільних відносин має вирішальне значення для забезпечення прозорості та порядку функціонування державних органів, взаємовідносин між громадянами та державою. Нормативне забезпечення створює основи та підґрунтя будь-якої без виключань діяльності. Сьогодні вже не один рік в українському суспільстві йде мова про легалізацію видобутку бурштину-сирцю, про те мова про зазначене питання не виходить за межі розробки законопроекту. Вказана нормативна не визначеність не тільки шкодить для розвитку добувної галузі пов'язаної із видобуванням та реалізацією бурштину-сирцю, а й призводить до породження справжнього хаосу на територіях де здійснюється його незаконний видобуток. На даний час вже очевидно, що без нормативного забезпечення добувної діяльності бурштину-сирцю, не можливо розв'язати гордієвий вузол невизначеності бурштинової проблеми в Україні. Лише за допомогою створення законодавчого поля у сфері взаємовідносин пов'язаних із видобування та реалізацією бурштину-сирцю, можливо вирішити ряд загальновідомих проблем:

забезпечити місцеве населення постійною легальною роботою, суттєво збільшити наповнення державного бюджету, зупини існуюче беззаконня, що відбувається у північних районах українського суспільства, стабілізувати та в деякій мірі покращити екологічну ситуацію в місцях де здійснюється незаконне видобування бурштину-сирцю, створити сприятливий інвестиційний клімат надрокористування в сфері видобування бурштину-сирцю, сприяти розвитку сіл, міст та містечок по поблизу яких здійснюється видобування бурштину-сирцю.

Крім того варто зауважити, що питання нормативно-правового забезпечення видобування бурштину-сирцю була приділена не одна наукова думка, що обґрунтовувалась науковцями оперуючи тими чи іншими суб'єктивними підставами.

Як зазначає В. Галунько, настав момент, коли всі розумні учасники протиправного ланцюга видобутку бурштину не хочуть жити в страху – жити по-старому. Старателі хочуть легалізації їхньої діяльності й гарантії відповідних прав. Чиновники – гідних зарплат. У протиправному механізмі нелегального видобування бурштину всі учасники є одночасно особами, які вчиняють протиправні діяння, і постраждалими. Необхідна реформа системи видобутку бурштину [1, с. 77].

О.О. Сурілова зазначає, що на жаль, усі намагання ввести видобуток бурштину в правове русло досі були безуспішними. Убачається, що причиною цього є хибні підходи до вирішення проблеми, намагання вирішити її за допомогою створення правових механізмів регулювання видобутку бурштину у відриві від механізмів забезпечення сталого розвитку бурштиноносного регіону України [2, с. 120].

А. Вдовиченко, П. Єрмакова, О. Ремезової, наголошують на тому, що суттєвих законодавчих проблем із налагодження легального видобутку і переробки бурштину в Україні немає. Є проблема влади на всіх рівнях — від депутата сільської ради до найвищих посадових осіб і депутатів ВР, які із суто шкурних інтересів наполегливо перешкод-

жають легалізації одного із найприбутковіших для держави видів діяльності [3].

На думку О.В. Гулака та Р.А. Гриба питання організаційно-правового упорядкування видобутку бурштину в Україні наразі є просто «кричущими», оскільки здійснюється переважно поза правовим руслом, приносячи страшної наруги екології. Втім проблемні питання стосуються як і відсутності відповідного закону чи то його тривалою процедурою прийняття, так і складністю організації та контролю за видобутком бурштину в межах існуючого законодавства насамперед через його недоліки та все ще масивну бюрократію та корупцію, особливо на регіональному рівні [4, с. 186].

Про те необхідно наголосити, що попри наукову обґрунтованість законодавче забезпечення видобування бурштину-сирцю все ще стоїть на місці, але задля справедливості варто вказати, що спроби легалізації цієї діяльності були.

Перші кроки нормо впорядкування бурштинової діяльності було закладено у 1992 році президентом України, який видав розпорядження «Про охорону і використання Клесівського родовища бурштину у Рівненській області», яким зобов'язував Кабінет міністрів вжити заходів з організації належної охорони і видобутку бурштину виключно державними підприємствами. Розпорядження чинне дотепер, але державну монополію на видобуток бурштину було скасовано 18 жовтня 2005 р. змінами до Закону «Про підприємництво» [5, с. 11].

Після цього довгий час питанню законодавчого забезпечення видобування бурштину-сирцю, не приділялось належної уваги доки 29.12.2009 до Верховної Ради України не надійшов законопроект № 5497 «Про бурштин», який 09.09.2010 року був прийнятий Верховною Радою України. Зазначений законопроект унормовувалась бурштиноводобувна діяльність, визначались основні цілі та завдання закону, порядок отримання дозволів та їх призупинення, повноваження спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади з геологічного вивчення та забезпечення раціонального використання надр у галузі видобутку бурштину-сирцю та поводження з ним на родовищах та проявах, які не мають промислового значення та повноваження інших суб'єктів правовідносин у сфері видобування бурштину.

Крім того Закон України «Про бурштин» визначав основні правові, економічні, організаційні та екологічні засади діяльності та регулює відносини, пов'язані з особливостями користування надрами для видобутку бурштину-сирцю, а також реалізацією, зберіганням, перевезенням та обробкою бурштину-сирцю на території України, з метою недопущення несанкціонованого видобутку бурштину-сирцю, забезпечення вимог охорони довкілля, розвитку галузі обробки бурштину-сирцю, підвищення зайнятості населення [6].

Проте, за результатами розгляду проекту закону «Про бурштин» Президентом України на його думку було відмічено, що в ньому не визначено механізм системного розв'язання існуючих проблем у названій сфері. Законом пропонується врегулювати лише окремі проблемні питання, але й у цьому випадку запропоновані підходи не є прийнятними через неузгодженість із нормами Конституції України, а також Кодексу України про надра, Земельного кодексу України, Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища», інших законодавчих актів, які є основоположними у відповідній сфері правового регулювання. Запровадження такого неузгодженого регулювання створить конкуренцію норм законодавчих актів, що на практиці призведе до неоднакового застосування закону до різних суб'єктів господарювання, а отже, і до порушення їх прав. За таких обставин Закон України «Про бурштин» не може бути підписано [7].

В подальшому зазначений проект закону, який унормував суспільні відносини у сфері видобування бурштину-сирцю з пропозиціями Президента України було скеровано до Верховної Ради України, якою останній було відхилено. Вказана нормативна невизначеність не тільки стала наріжним каменем в зазначеній сфері, а й привела до загострення ситуації, яку ми споглядаємо сьогодні, суть якої зводиться до однієї простої аксіоми чим більше очікується прийняття закону, як було визначено легалізацію бурштину, тим менше буде придатних місць для його належного та продуктивного добування.

На цей час у Верховній Раді України зареєстрований законопроект «Про видобування та реалізацію бурштину» № 1351-1, про те його прийняття в найближчому майбутньому годі уявити та перспектива прийняття туманна, це пов'язано як із певними недоліками законопроекту так і з відсутністю єдиної думки щодо розв'язання бурштином проблеми. Така невизначеність у прийнятті вкрай необхідного закону завдає непоправної шкоди довкіллю, призводить до втрат державному бюджету та потурає криміналізації ситуації у сфері надрокористування.

Література

1. Галуцько В.В., Правовий стан і напрями законодавчого вдосконалення видобутку бурштину в Україні. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2015. Вип. 1. С. 75-81.
2. Сурілова О.О. Правове регулювання видобутку бурштину. *Наукові праці Одеської національної юридичної академії*. 2018. Том XXII. С. 120-129.
3. Вдовиченко А., Єрмаков П., Ремезова О. Закон про бурштин. Грабіжники заплачуть і заплатять... податки з награваного? URL: https://dt.ua/energy_market/zakon-pro-burshtin-grabizhniki-zaplachut-i-zaplatyat-podatki-z-nagrabovanogo_.html.

4. Гулак О. В., Граб Р. А. Проблемні питання організаційно-правового упорядкування видобутку бурштину в Україні: виклики сьогодення. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія : Право.* 2015. Вип. 218. С. 183-188.

5. Баранова В. О. Актуальні проблеми законотворчості у сфері легалізації видобутку бурштину. *Проблеми легалізації видобутку бурштину місцевими жителями* : збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Київ, 11 вересня 2015 р.) / Ред. кол. В. В. Галунько, І. В. Гиренко, О. Ю. Дрозд, С. О. Короед та ін. К. : «МП Леся», 2015. С. 11-16.

6. Закону «Про бурштин» (проект) від 09.09.2010 URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/JF48P00G.html.

7. Пропозиції до Закону України «Про бурштин». URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/BF48P000.html.

Анотація

Вербісць А. С. Легалізація бурштину – крок вперед, два назад. – Стаття.

У статті визначена законодавча необхідність правового унормування забезпечення видобування бурштину-сирцю на території України, розгляну особливості формування законодавчого забезпечення цієї діяльності. Проаналізовано законодавчі ініціативи щодо врегулювання видобутку бурштину-сирцю на території України. Також проведено аналіз наукових поглядів щодо проблематики відсутності законодавчого врегулювання видобутку бурштину-сирцю на території України.

Ключові слова: бурштин-сирець, видобування, надрокористування, законодавче забезпечення, довкілля.

Аннотация

Вербиец А. С. Легализация янтаря – шаг вперед, два назад. – Статья.

В статье определена законодательная необходимость правового нормирования обеспечения добычи янтаря-сырца на территории Украины, рассмотрены особенности формирования законодательного обеспечения этой деятельности. Проанализированы законодательные инициативы по урегулированию добычи янтаря-сырца на территории Украины. Также проведен анализ научных взглядов по проблематике отсутствия законодательного урегулирования добычи янтаря-сырца на территории Украины.

Ключевые слова: янтарь-сырец, добычи, недропользования, законодательное обеспечение, окружающей среды.

Summary

Verbiets A. S. Legalization of amber – a step forward, two back. – Article.

The article identifies the legislative need for legal regulation of raw amber mining in Ukraine, considers the peculiarities of the formation of legislative support for this activity. Legislative initiatives to regulate raw amber mining in Ukraine are analyzed. An analysis of scientific views on the issue of the lack of legislative regulation of raw amber mining in Ukraine was also conducted.

Key words: raw amber, extraction, subsoil use, legislative support, environment.